

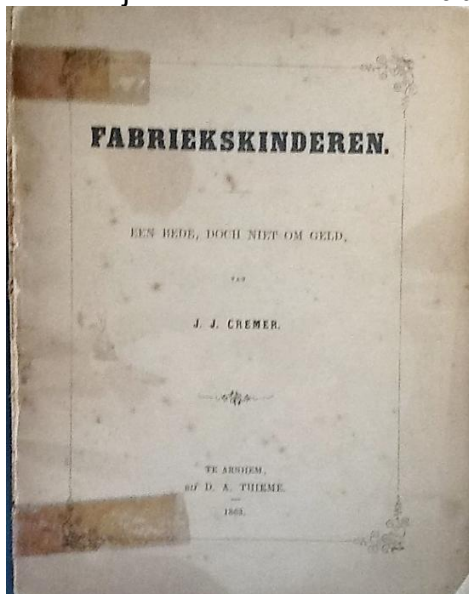

J.J. Cremer.

De Kinderwet van Van Houten werd aangenomen op **19 september 1874**.

Naast zijn beroemde novelle *Fabriekskinderen*

schreef Jacob Jan Cremer in de jaren daarna verschillende andere gerichte stukken om de politiek en de publieke opinie wakker te houden. Omdat een wettelijk verbod destijds uitbleef, zette hij zijn strijd voort met politieke petities, brochures en open brieven:

- **Ingezonden brief in het *Algemeen Handelsblad* (6 april 1863):** Vlak na zijn eerste voordrachten zocht Cremer direct de landelijke pers op om de discussie over de wantoestanden in de fabrieken levend te houden.

Aan de Redactie!

In uw geëerd Blad van den 31sten Maart l.l. las ik eene aankondiging van mijn onlangs in 't licht verschenen werkje, getiteld: *Fabriekskinderen. Eene bede, doch niet om Geld*, naar aanleiding waarvan ik u beleefdelijk verzoek onderstaande regelen zoo spoedig mogelijk onder uw rubrick Correspondentie te willen doen opnemen.

Het is m. i. een even groote dwaasheid wanneer de belletrist de wapens opvat tegen de uitspraken der kritiek, als dat hij zich door een misbun- digen lot zou laten in slaap wiegen; blaam en lof heeft hij te wege opdat hij er verder zijn voordeel mee doe. Ik wijk dan ook gezinsins van mijne stelregels af, wanneer ik protest aanteeken tegen het begin der laatste alinea van de genoemde aankondiging, een protest ten volle gewettigd, dewijl het de waarheid moet verdedigen, de vreeslijkste waar- heid in het belang van daizende ongelukkige kinderen. En dat protes- het moet gehoord worden, gehoord door allen die na het lezen der *Fabrieks- Kinderen* met de onderstelling van uw geëerden aankondiger zonden in- stemmen, dat door mij "de wonde te afzigtelijk, en het kwaad met te donkere kleuren" geschetst is.

Neen! is er éene aanmerking gegrond die er tegen mijn *Bede* (ik spreek niet van haar kunstvorm) kan worden ingebracht, dan zou het deze zijn, dat de wonde niet afzigtelijk genoeg, dat het kwaad niet te zwakke ver- wen gemaakt werd.

En nogthans, men verdenkt mij van overdrijving!

Maar, dat *mog* de aankondiger niet, al pleit het voor zijn edel hart — hij mag het niet, waar hij in gebreke bleef te onderzoeken, zoo als *ik* het gedaan heb.

En nu ik herhaal het: waarheid, niets dan waarheid ligt aan mijn schrijven ten grondslag, *waarheid*, ofschoon ook niet in haar afzigtelijk- ste naaktheid. En de bewijzen er voor zij zijn niet verre.

Geloof mij niet, welnu bezoekt de Leidsche fabrieken, riep ik der rege- ring en der volksvertegenwoordiging toe. Gaat en ziet! roep ik nog eens tot allen die niet gelooven aan den moord die er gepleegd wordt aan die rampzalige kinderen. En hebt gij geen lust of geen tijd tot dat onder- zoek, welnu, het dan op dat request van de *derdy* Leidsche fabriekanten. Zij, zij zelfs hebben reeds mijn smekbrief ondertekend en vragen om eene betere toekomst voor die armen, al kan het niet anders of eene wettelijke betengeling van het kwaad moet voor hen, in den aanvang althans, met moeite en opofferingen gepaard gaan; moeite en opofferin- gen, die echter al spoedig der Nederl. industrie ten zegen zullen zijn.

En, blijft er nog wantrouwen overig, ongeloovigen, werpt dan een blik in het Maat-Nummer van *de Gids*. Een man rijkelijk toegerust met wetenschap en talent, een man, wiens hart luide klopt voor onzie- kelijke philanthropie, hij schreef in dat Nummer een hoogst gewigtig, maar ijsigwekkend verhaal. *In 't Gooi*, is dat stuk van Dr. S. Sr. Coronel getiteld. Leest dan, leest dan, goedhartige twijfelaars! De Novellen- schrijver treedt gaarne op den achtergrond, nu hij zijne zending volbragt; hij was de boodschapper slechts van het lijden der arme fabriek- plaats en hare zusteren; maar de waker, die met een onvermoed geduld en met rusteloozen ijver toetste aan het krankbed der lijdenden; hij zal u *meer* zeggen, hij zal u overloediger onderrigten, en, d'it God zijn werk moge zegenen tot heil onzer arme, diep ellendige natuurgenoeten, dat is de vurige bede van Uw Dv.

Dit protest mag, desverkiezende, volgaarne door andere Bladen worden overgenomen.

* GRAVENHAGE, April 1863. J. J. CREMER.

[Wij hebben niet willen weigeren hetbovenstaande stuk op te nemen, ofschoon wij het niet met den schrijver eens zijn en onze vroeger geuite meening daardoor niet is gewijzigd. Gaarne willen wij gelooven dat de feiten, welke schrijver vermeldt, werkelijk hebben plaats gehad, maar dit ver- dert ons niet zijne schets van donker gekleurd te blijven noemen. Wij doen dit te eer, omdat de schrijver eene wettelijke regeling wil uitlokken en dus niet eene uitzondering heeft willen schetsen, die zoodanige beperking der vrijheid niet zou regtvaardigen, maar blijkbaar de bedoeling had een denk- beeld te geven van den toestand, zoo als die vrij algemeen in onze fabriek- plaatsen wordt gevonden. RED.]

- Ingezonden brief in *De Nederlandsche Spectator* (27 januari 1866): Een scherp opiniestuk waarin hij bleef hameren op het uitblijven van concrete politieke actie.

II.

Mijnheer de Spectator!

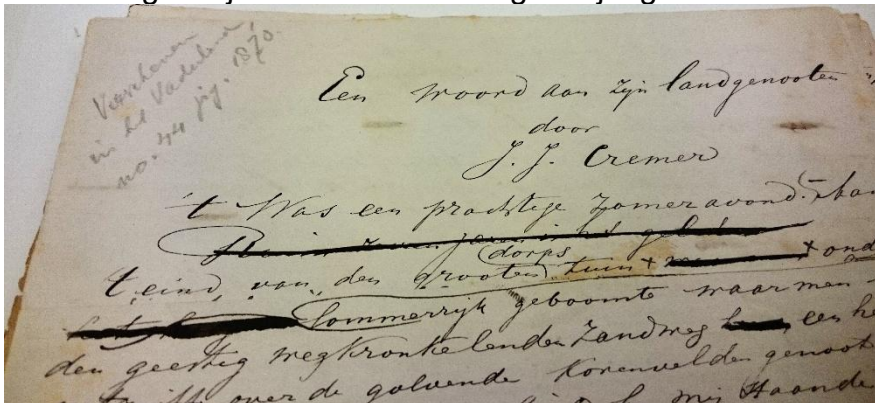
Gij herinnert u het doel van mijn schrijven, namelijk om op eenige vragen die mij in den laatsten tijd gedaan werden, het antwoord te geven.

Ik spreek maar ter loops van sommige aanzoeken, om pas verschenen boeken te beoordeelen, o. a. een werk van Ds. Adama van Scheltema, getiteld: *Wat ik goeds zag in den vreemde*, 'tgeen ik reeds goed zou willen noemen, omdat het goede op te merken in mijn oog heel goed is, — ook het goede niet in den vreemde. — Maar immers ik ben geen recensent en al heeft een geestig vriend eens bewoerd dat men zulke dingen niet zeggen moet, ik zeg het toch nog maar even heel zachtjens aan u, mijnheer de S. in de hoop dat men mij daardoor niet meer met de toezending van werken ter beoordeeling vereeren zal.

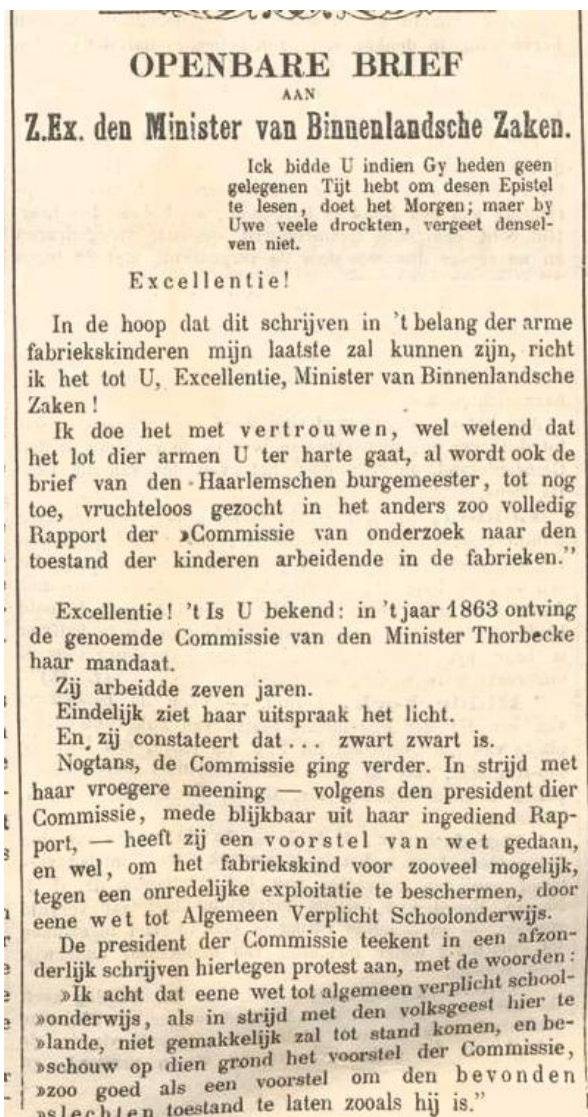
Maar de fabriekskinderen! Komt daar nu niets van? Is dat al doodgebloed? Is die commissie van onder- zoek.....?

Stil, dat zijn vragen die zeer doen. Niet waar, 't gaat langzaam, alles zeer langzaam in ons lieve vaderland! Misschien heeft het zijn goede zijde, maar — 't is treurig, heel treurig, dat die arme, bleeke, naar ziel en lichaam verwaarloosde kinderen intusschen nog maar altijd op vele plaatsen 16 en meer uren daags moeten werken, dat ze nog maar altijd niets *niets* kunnen leeren, en dat men in Nederland menschen doemt tot machines, tot we- zens dikwijls beneden het redeloze dier. — Wij moeten ge- duld hebben. Ik veruam dat onze minister van Binn. Zaken al gedurig naar den uitelag van het onderzoek der commissie heeft gevraagd. Maar, de commissie zal waarschijnlijk niet altijd haar tijd beschikbaar hebben

- **Een Woord aan mijn landgenooten (1870):** Een breder maatschappelijk pamflet waarin hij het Nederlandse volk rechtstreeks opriep om niet langer weg te kijken van de uitbuiting van jonge kinderen.

- **Openbare brief aan z.ex. den Minister van Binnenlandse Zaken (1870):** Een directe, formele en dringende politieke petitie gericht aan de verantwoordelijke minister. Hierin eiste hij dat de overheid haar morele plicht zou nakomen door wettelijk in te grijpen.

Via www.jacobcremer.nl zijn deze specifieke publicaties gedocumenteerd. Al deze kortere geschriften en brieven vormden samen een jarenlange lobby die, toen de politieke druk onhoudbaar werd, uiteindelijk de basis legde voor het Kinderwetje van 1874.

